

DR. PETRAVICHNÉ MATYACZKÓ OLGA

AZ AMATŐR TÁRSASTÁNCÉLET HELYZETE MAGYARORSZÁGON

1988-ban kerültem a Magyar Művelődési Intézet jogelődje, az Országos Közművelődési Központ Táncosztályára. Nagy tapasztalattal rendelkező elődeim Simay Zsuzsa és Guller János ekkor még az osztályon dolgoztak. Így volt alkalmam bepillantani az intézet több évtizedes táncos tevékenységébe.

Szakterületemhez az alábbi táncműfajok táncosai, amatőr versenyzői tartoznak: modern tánc, társastánc, , történelmi társastánc, divattánc, standard-latin versenytánc.

A Magyar Művelődési Intézet több évtizedes hagyományos képzésével változatlanul hozzájárul a megyei művelődési intézmények jó szakmai munkájához. A táncmesterek, oktatók pedagógiai munkája, s az ebben rejlő közösségformáló tevékenység – mint a civil társadalom művészeti megnyilvánulása – fontos szerepet tölt be a települések életében. Az elmúlt öt évben sok volt a változás volt ezen a területen. Bizonyos új jelenségek már a rendszerváltás után megjelentek, szétfeszítve a hagyományos táncélet kereteit. A változások az elmúlt 5 évben különösen felgyorsultak. Ezeket tekintjük át az alábbiakban.

Helyzetkép

1.

Az országban változatlanul egyre népszerűbbek a táncos rendezvények, táncszínházi előadások és a táncversenyek. A táncélet robbanásszerű fejlődésére, a táncosok számának nagyarányú növekedésére az amatőr táncos területen is felfigyelhetünk. A művészeti iskolákban is a tánc a legnépszerűbb művészeti ág. Ennek a nagyarányú fejlődésnek egyik oka az, hogy a Nemzeti Alaptanterv, később a Kerettanterv is bevezette a táncos ismeretek elsajátítását, s ezért a szülők is pártolják a gyermekek további táncos tevékenységét. Ennek nem mindig pozitív a nevelő hatása, mivel a szülők körében gyakori a gyerek „sztárolása”, vagy produkciójának, tehetségének túlértékelése. Sok helyen működnek a táncos mozgásokat felhasználó modell képző tanfolyamok, sajnos a gyermek korosztály számára is.

2.

A médiákban is sokkal több a táncos műsorok száma, amelyek egyfajta kulturális mintát adnak. Az utóbbi 20 évben elszaporodó video-klippek és élőműsorok is felerősítik ezt a tendenciát.

Pontosan nem tudjuk, és nem is lehet megállapítani, hogy hány ember táncol amatőr szinten Magyarországon. A méretekre az alábbiakból következtethetünk:

Az általános és középiskolákban több tízezer tanuló ismerkedik meg alapszinten a táncsal az iskolai pedagógusok vezetésével az erre biztosított tanórákon. A szalagavatók alkalmával minden középiskolában, és újabban az általános iskolák ballagó osztályaiban is csoportos formációkat tanulnak és mutatnak be az osztályok.

A művelődési házakban, klubokban több száz amatőr-táncos csoport működik a balett, a kortárs tánc, és a társastánc műfajában. A magasabb szintű táncanyagot tanító, és évtizedes működést felmutató versenytánc-klubokban a standard-latin sporttáncosok készülnek fel a páros versenyekre, illetve csoportokat alkotva a formációs versenyekre. Emellett egyre több

magán táncstúdió és táncanfolyam működik, s civilszervezetek is tartanak fenn csoportokat.

Megnehezíti a pontos adatfelvételt a gyorsan felbomló „alkalmi” táncközösségek léte, vagyis az a tény, hogy kezdő-haladó tánciskolák, vagy ünnepi alkalmakra készülő táncformációk csak néhány héttig, hónapig működnek, később megszűnnek, vagy újabb formációkban élnek tovább.

A hivatalos statisztikákra kötelezett intézményeknél pedig a legkülönbözőbb címszó alatt szerepelhetnek. Hol tanfolyamként, hol klubként, hol művészeti közösségként, hol pedig tánc-csoportként vannak nyilvántartva. Mégis az előbb felsoroltak nyomán arra következtethetünk, hogy több tízezer főre tehető az amatőr táncosok száma.

A szerepeltetések szinterei is változatosak. Sportcsarnokok, stadionok, iskolák, művészeti iskolák, művelődési intézmények, szórakozóhelyek, színházak, utcák és köztetek is otthont adhatnak a rendezvényeknek. Az egyre sokasodó helyi ünnepeken, falusi, városi és regionális rendezvényeken is több ezer táncos szerepel évente.

A művészeti területek közül a tánc területe, – s ezen belül különösen a társastánc területe az, ami a legkevésbé intézményesült. A bálók sokkal inkább a magánszférához kötik a táncolást, vagy az ezeken bemutatott táncművészeti produkciókat, s ezért követhetetlenek. Pontos statisztikák ismerete nélkül is elmondható viszont az, hogy a tánc egyre népszerűbb.

3.

Ezen nem is lehet csodálkozni, mivel a tánc egy ritmussal, és zenével kombinált szemet gyönyörködtető komplex műfajú művészet, melynek élvezete nincs korosztályhoz kötve.

A táncos képzés

A táncosok képzettsége, tudása széles skálán helyezkedik el. A köznapi szórakoztatástól a művészi előadásmódig ível. A táncolók a teljes amatőrizmust a félamatőr-félprofi művészeti státuszt és a jó értelemben vett profizmust egyaránt képviselik. A nagyobb szakmai tudás és művészi színvonal elérése több éves kitarató gyakorlást kíván. A csúcsig csak ezek a táncosok tudnak eljutni. Jó utánpótlást jelentenek a művészeti iskolából kikerülő, képzettebb tanulók. Művészeti munkájuk megbecsülését jelzi, hogy a média névösebb szórakoztató műsoraihoz egyre több jól képzett amatőr táncost hívnak némely hivatásosnak nevezett, de rosszul felkészült profi-táncos helyett.

Mi az amatőr?

Ez azonban felveti az amatőrizmus megkérdőjelezését is. De ennél a problémánál tudomásul kell vennünk, hogy a régi, tiszta amatőrizmust megkövetelő szemlélet a mai viszonyok között éppen úgy nem tartható, mint a sport területén. A táncéletben résztvevők számára ugyanis a fáradságos gyakorlás mellett nagy anyagi áldozatot jelent a tanulás, a folyamatos művészeti munka és a versenyzés, az utazási és szállásköltségek. A társas- és versenytáncokhoz való ruhák, cipők, fellépő kosztümök igen drágák. A modern tánc és a balett területén is igényes kosztümök és fellépő ruhák szükségesek. A fellépésekért fizetett költségtérítések gyakran alig fedezik a fellépő

ezzel kapcsolatos költségeit.

Ezért az amatőr táncost szerencsésebb úgy definiálni: hogy nemhivatásos művészeti intézményekben képzett, a táncos művészeti munkát nem főhivatásként gyakorló személy.

Új tendenciák a táncos műfajok területén

Főleg a vidéki városokban, nagyközségekben szaporodtak meg a mutatós produkciót nyújtó, majorett-csoportok, és pomponos lányok táncformációi.

4.

A települések egyre több ünnepséget, kulturális eseményt, közösségi összejövetelt tartanak, melyeken a menettáncosok a fűvőszenekezőkkel együtt vonulnak fel. A népszerűség másik oka az amerikai kultúra egyes elemeinek meghonosodása, a sporteseményeken látott pom-pomos táncok utánzása, megvalósítása. Ezeknek a produkcióknak a minősége mindig az oktatókon múlik. Hozzáértés nélkül ezt a viszonylag egyszerű táncos műfajt sem lehet betanítani.

Ezen a területen a Magyar Fűvőszenei és Mazsorett Szövetség működik, melynek munkájába intézetünk is bekapcsolódott. A szövetség nagy hangsúlyt helyez a képzésre, ezzel segítve az oktatók munkáját.

Erősödő műfaji változásnak mondható az is, hogy egyre népszerűbbek azok a táncos formák, melyek a sport határterületei. Az aerobik és fitness mozgáskultúra egyre táncosabb lett, hiszen a sportolók a tánc mozgáselemeivel egészítik ki a technikai tudásukat, a sportot a művészet szintjére emelve. Ez a tendencia főleg az élsportra jellemző.

A megyei táncbemutatókon sok olyan produkciót lehet látni, melyeket táncként szerepeltetnek, de valójában inkább egyszerű sportmozgások. Ezek a produkciók kevés szakmai munkával létrehozott, csekély táncudást és minimális koreográfiát tartalmazó táncok. Problémát jelent, hogy a képzetlen felkészítők boldog tudatlanságukban a szakzsúri kritikáját sem fogadják el. A helyi betanítók egy-egy médiában népszerűvé vált „nagy” név által fémjelzett táncklub licenszét vásárolják meg, és aztán tanítanak, amit tanítanak. A szülők pedig boldogan fizetik a tagdíjakat, gondolván, hogy a művészi minőséget fizetik meg.

Az új tendenciák közé sorolhatjuk még a médiaklipek hatására kialakult hip-hop, rap, és electric-boogie táncstílusokat. Ezek a mozgások a divattáncversenyeken szinte azonnal megjelentek. Viszont a sportként versenyző akrobatikus rock and roll kicsit visszaszorulóban van az utóbbi években.

A fenti „városi” műfajok mellett természetesen az igényesebb, művészi igénnyel fellépő táncok is folyamatosan jelen vannak, és táncosaik száma nő. A társastáncok körében szinte minden stílus divatban van, népszerűek a 40-es, 50-es évek táncái, és reneszánszát éli a latin tánc kultúra is, és újabban a hastánc, és egyéb keleti műfajok.

Határterületen mozognak a modern tánc és balett elemeit feldolgozó show-táncosok is, akik egyéni, páros, vagy csoportos koreográfiákkal jelentkeznek a divattáncversenyeken, felhasználva a műfaji átfedéseket.

5.

A modern és kortárs tánc területén megfigyelhető viszont egy fordított irányzat is. Egyre divatosabbá válnak azok a

táncszínházi produkciók, melyek a tánc minden műfajából merítenek, egyaránt felhasználva az ősi táncemeleket, a pantomim eszközeit, és a társastáncok mozgásait is.

A történelmi társastáncok körében nem szélesedik a csoportok köre. Ennek oka a táncok nehézségében és kosztümök különlegességében kereshető. A téma szakirodalmá Kovács Gábor munkássága nyomán mindenki számára hozzáférhető lett, de a fiatalokat inkább a fenti, kevésbé munkaigényes táncok vonzzák.

Működési feltételek

Az amatőr táncosok eltérő működési feltételekkel működnek, mivel fenntartóik is széles skálán helyezkednek el, és eltérő lehetőségeket tudnak biztosítani.

Munkájuk lényege optimális esetben a szakmai és pénzügyi lehetőségek biztosítása, a csoportok menedzselése, utaztatásának biztosítása lenne. Ennek a sokrétű feladatnak nem könnyű eleget tenni, különösen az állami kulturális feladatvállalás szűkülése után. A csoportok egyre többet pályáznak, de úgy érzik, hogy a döntéseket nem mindig szakmai szempontok motiválják.

A fenntartók egy része nem képzett művészeti csoportvezetőket, táncoktatókat alkalmaz, mivel beéri a teremdíjjal, vagy a tanfolyami bevétellel. A vállalkozói szférában megjelentek a táncoktatáshoz nem értő szervezők, akik oktatói gyakorlat nélküli, csekély szakmai tudással bíró táncosokat alkalmaznak. Ez sokszor nem is válik nyilvánvalóvá, mivel a siker mércéje nem feltétlenül szakmai mérce.

Az iskolákban szervezett szalagavató bálokon a végzős osztályok néha több táncal is szerepelnek. Ezen a területen mutatkozik a legnagyobb szakmai romlás, mivel a tanárok sem szólnak bele az osztályok által felkért betanítók munkájába, akiket a tanulók, illetve szüleik fizetnek. A bemutatott produkciók jó része gyenge színvonalú, rosszul betanított, vagy ízléstelen.

Az iskolákban azonban pozitív irányú elmozdulások is érezhetők. A tanórákon tanítható táncok iránt megnőtt az igény, főleg az általános iskolákban, ahol a testnevelés órák bizonyos százalékát erre fordíthatják.

6.

Sok iskola támogatja pedagógusaik táncos továbbképzését. Akkreditált tanfolyamok állnak rendelkezésükre, ahol képezhetik magukat. A Magyar Művelődési Intézet a pedagógus akkreditáció keretében többször indított 60 órás táncos tanfolyamot. Ezen olyan táncok oktatását tanulják a pedagógus kollégák, melyeknek táncanyaga gyakorlatlan táncosoknak is betanítható, és megfelel a gyermek korosztálynak.

Ezek a mozgások előkészítik a gyerekeket a tánciskolára, a táncklubok anyagának könnyebb befogadására.

Találkozunk azonban a budapesti és vidéki akkreditált továbbképzések anyagai között olyanokkal is, melyek nem a gyermek, vagy ifjúsági korosztálynak való táncokkal ismertetik meg a pedagógusokat, vagy gyakorlatlan kezdőknek nehézségi fokuk miatt nem taníthatóak.

A működési feltételeket nehezíti a közművelődési hálózat romló helyzete is. A 70-es, 80-as években az egyes művészeti ágakkal más-más ember foglalkozott a művelődési házakban, vagy egy-két művészeti ág gondozása volt a feladatuk. Ezek az animátorok a művészeti ágat jól ismerve együttműködtek a

táncoktató kollégákkal, ügyeltek a szakmai, minőségi színvonalra, hiszen ez a művelődési intézményt is fémjelzte. A létszámcsökkenések és a súlyos bevételi kötelezettségek miatt a minőségi szempontok sok helyen háttérbe szorultak, vagy megszűnt a művészeti ágat gondozó szerepük.

A divattáncversenyeket szervező Dunaújvárosi Munkás-művelődési Központ, vagy a formációs versenyeket szervező Miskolci Gyermekek és Ifjúsági Ház a nehézségek ellenére is évről-évre megvalósítja ezeket a nagy országos versenyeket.

A táncéletben legnagyobb változás fenntartói téren az a tény, hogy a versenytánc klubok tánc-sport egyesületekké alakultak. A versenyző klubok és táncosok a Magyar Táncsport Szövetség irányításával működnek 1997 januárjától. Erre az olimpiai versenyztetés elérése miatt volt szükség, így a táncos, de sportszerű felkészülést kívánó standard-latin versenytáncok sportágként szerepelnek, melyre a NOB szabályai is mérvadóak. A versenytáncot művelő versenyzők 6 osztályban tartják versenyüket, amelyek versenyszintjei a táncolt figurák nehézségi foka szerint tagozódnak. Reményeik szerint a sportegyesületté alakulás hosszútávon elő fogja segíteni a fejlődést, mivel a sporttámogatások egy része megjelenhet a versenytáncban is. Egyelőre igen csekély támogatást kapnak. Az egyesületi önállóság viszont nem azt jelenti, hogy az eddigi fenntartó művelődési intézmények nem vállalják fel a további támogatást. A szerencsésebb táncklubok még élvezik a kettős fenntartást, de számuk elenyésző.

7.

A jelenlegi helyzet azt tükrözi, hogy a sporttámogatásból egyelőre nem részesülnek kellő mértékben, viszont a régi csatornák akadózva működnek. Ezért a drága külföldi utaztatások csak a táncoló egyének anyagi áldozatával tudnak megvalósulni.

Ezeket az egyesületeket – hasonlóan más művészeti ágakhoz – a magyar kultúra utazó nagyköveteinek kellene tekinteni, amit a külföldi versenyeken elért helyezéseik is indokolnak. Az amatőr versenytánc élmezőnyében több külföldi utazás hiúsult meg az utóbbi években az anyagi gondok miatt.

Kevés ismeretünk van azokról a fenntartókról, akik magántánciskolákat, klubokat működtetnek. Táncosaik főleg a divattánc versenyeken szerepelnek változó színvonalon. A legtöbb zűléstelenség határát súroló, a korosztályi sajátosságokat figyelembe nem vevő produkció ezen a területen születik. Sajnos a gyerekek sztárolásához sokszor a szülők is hozzájárulnak, természetesnek tartva az ehhez kapcsolódó egyéb negatív kísérőjelenségeket is.

A fenntartói szerepet hivatott kiegészíteni a pályázati rendszer. A tánc műfajában kevés szereplő között oszlik meg a támogatás, bár az utóbbi 2 évben kisebb javulás van ezen a téren, s az odaítélés szempontjai is a minőséget erősítik. Ezért elsősorban a modern tánc műfaját preferálják. A társastánc műfaja viszont „mostohagyermek” más táncműfajokhoz képest, jóval kevesebb támogatásban részesül.

Képzések

A társastánc oktatók képzése a háború után hagyományosan a Népművelési Intézetben és utódintézményeiben folyt. A hatvanas években 3 hónapos, később egyéves, majd 1989-től négy féléves 560 órás oktatás keretében ismerhetik meg a táncanyagot, s táncoktatás módszertanát. A hallgatók sikeres

vizsgáik letétele után működési engedélyt, a későbbiekben táncpedagógus bizonyítványt kaptak. A vizsgáztatást biztosító rendelet visszavonása után az intézet megtartotta képzését, melyre színvonala miatt változatlanul jelentkezők. A tanfolyam elvégzése után intézetünk csoportvezető igazolványt ad ki. Ez a képzés viszont erőfeszítéseink ellenére sem került be az Országos Képzési Jegyzékbe, s emiatt sok feszültség halmozódik fel. Új eredmény, hogy a modern tánc csoportvezető- és a társastánc csoportvezető tanfolyamot közművelődési továbbképzésként akkreditációt kapott.

8.

Az állami bizonyítvány, vagy az államilag elismert szakmai képesítés hiánya a táncoktatóink egyéni boldogulását megnehezíti. Csoportvezető igazolványukkal nem tudnak vállalkozói igazolványt szerezni, mivel a képzésnek nincs OKJ száma bemutatni. Nehezíti helyzetüket, hogy a kulturális vállalkozók viszont képzetlen embereket foglalkoztatnak saját, más címen szerzett vállalkozásuk alatt.

A diplomát adó társastáncoktató képzés a Testnevelési Egyetem kísérlete után jelenleg a Táncművészeti Főiskolán folyik. Néhány vidéki főiskola is indít képzéseket, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a magas tandíjak fedezzék egyéb kiadásukat. A tánc népszerűsége miatt jelentős túljelentkezés van, s emiatt több párhuzamos osztályban folyik a képzés. A diplomás túlképzés sem segít viszont a helyi, falusi kisközösségeken, ahová nem mennek el a felsőoktatásban képzett szakemberek.

Noha az lenne a cél, hogy szakmailag megfelelően képzett, ám hivatásukat nem főfoglalkozásként művelő helyi táncoktatók legyenek a helyi kisközösségek létrehozói és vezetői, – ezt a kultúrpolitika jelenleg nem támogatja eléggé.

Egy új oktatási rendelet a művészeti iskolákban dolgozó táncoktatóknak főiskolai képesítést ír elő. Az iskolákból számos olyan pedagógus jelentkezett, akik eddig a táncéletben nem vettek részt. Ezzel olyan régebbi oktatók szaktudását kérdőjelezték meg, akik az amatőr táncéletben először kiváló eredményeket elérő versenyzők voltak, majd az intézeti szaktanfolyam keretében oktatói ismereteket szereztek. Ezek az oktatók hozták létre azt a színés, és színvonalas magyar táncéletet, amelyet jelenleg szemlélhetünk. Táncosaik szerepelnek a magyar és külföldi versenyeken, megalapozták a jelenleg működő klubokat, és nagy szerepük van a fesztiválrendszer és versenyztetés kialakításában. A fentiek miatt presztízsük mégis hanyatlak.

A jövő feladatait abban látom, hogy a megyei táncéletet, a helyi közösségeket, munkájukat, problémáikat jobban megismerjem s a tendenciákat jelezni tudjam a kulturális politika irányítóinak.

Az intézeti képzés megerősítését indokolja az a tény, hogy az ország számos kistélepülésén jelentkezik igény a helyi táncélet megindítására, és különböző táncstílusú csoportok igényes oktatására. Mivel ebben a művészeti műfajban a csoportok vezetéséhez szakmai előképzettség szükséges, ezért fontos feladatunk ennek a képzésnek a gondozása.